

Asia: VN/4099/2024

Lausuntopyyntö: Työryhmämietintö hallituksen esitykseksi hankintalain, erityisalojen hankintalain sekä rikosrekisterilain 6 b §: n muuttamiseksi

Lausunnonantajan lausunto

Esityksen yleiset tavoitteet ja päämäärät

Mitä mieltä olette esityksen yleisistä tavoitteista ja päämääristä? Saavutetaanko esityksellä hallitusohjelman yleiset tavoitteet säästöistä ja kilpailun lisäämisestä?

Suonenjoen kaupungin näkemyksen mukaan esityksellä ei saavuteta yleisiä tavoitteita ja päämääriä säästöistä ja kilpailun lisäämisestä. Toteutuessaan esitys aiheuttaisi kunnille ja muille julkisille toimijoille merkittäviä lisäkustannuksia mm. toimintojen uudelleenjärjestelyinä ja loisi merkittävän osaamis- ja huoltovarmuusriskin. Suonenjoen kaupunki ei hyväksy kuntien hallinnollisen itsemääräämisoikeuden rajoittamista, mitä nyt esitetty uudistus tarkoittaisi erityisesti pienten kuntien osalta.

Lakiesitys hankintalain muuttamisesta uhkaa kuntapalvelujen tuottamista. Esimerkiksi jätehuollon, ateria- ja ICT-palvelujen, puhtaus- ja kunnossapitopalvelujen sekä muiden tukipalvelujen yhtiöt jouduttaisiin uuden lain myötä purkamaan ja rakentamaan uudelleen.

Hankintojen valmistelu

Hankintojen valmistelua koskevilla ehdotuksilla pyritään lisäämään hankintojen huolellista valmistelua, markkinakartoituksen käyttöä, sekä kilpailua julkisissa hankinnoissa. Tavoitteena on saada lisää tarjontaa ja säästöjä. Työryhmän mietinnössä ehdotetussa ratkaisussa on samanaikaisesti pyritty varmistamaan, että se on käytännön hankintatoimen näkökulmasta tarkoituksenmukainen.

Pienissä kunnissa uudelleen kilpailuttamisvelvoite aiheuttaa huomattavia hankaluuksia palvelujen hankinnoissa, koska palvelujen tarjoajia voi olla yksittäisiä eikä kilpailutukseen välttämättä saada tarjouksia. Uudelleen kilpailutus johtaa mitä todennäköisimmin hintojen nousuun kyseisessä hankinnassa tosiallisen kilpailullisen markkinan puuttumisen myötä.

- Kuinka hyvin hankintalain 65, 75, 124 ja 125 §:iä koskeva esitys edistää markkinakartoituksen käyttöä ja hankinnan huolellista valmistelua?**

- **Ovatko esitetyt keinot sopivia näiden tavoitteiden saavuttamiseksi?**

Esitetyt keinot eivät edistä tavoitteita. Kilpailutukset ovat aina merkittävästi resursseja ja osaamista vaativia prosesseja. Jo nykyisen lainsäädännön mukaisesti toteutettuna ne aiheuttavat paljon hallinnollista työtä.

Sidosyksiköiden käytön rajoittaminen

Mitä mieltä olette esityksessä ehdotetusta sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskevasta vaatimuksesta? Onko se mielestänne tarkoituksenmukainen ja toteuttamiskelpoinen?

Sidosyksiköiden vähimmäisomistusta koskeva vaatimus ei ole tarkoituksenmukainen tai toteuttamiskelpoinen. Lakiesitys vaikeuttaa lakisääteisten tehtävien hoitamista kunnissa. Suonenjoen kaupungin näkemyksen mukaan 10 %:n vähimmäisomistusvaatimuksesta tulee luopua.

Mietinnöstä ei käy ilmi, miksi juuri 10 %:n vähimmäisomistukseen on päädytty ja mitkä ovat sen perustelut. Omistusosuusvaatimuksessa tulisi ottaa huomioon toimialakohtaiset, alueelliset sekä omistajakohtaiset erot ja muut painavan julkisen intressin huomioon ottavat erityispiirteet, mikäli vähimmäisomistuksen osalta lainsäädäntö muutos etenee.

Minkälaisia vaikutuksia esitetyllä sidosyksiköiden omistusosuuden vähimmäisvaatimuksella mielestänne on?

Muutos aiheuttaa kaupungille lisääntyviä kustannuksia mm. henkilöstökuluina ja ohjelmistokustannuksina. Lisäksi vähimmäisvaatimus edellyttäisi omistusjärjestelyjä yhtiöissä 10 prosentin omistusvaatimuksen toteuttamiseksi, joka voi aiheuttaa omistajien kesken ristiriitoja mm. siitä kuka voi jäädä yhtiöön ja kuka myy osakkeitaan. Esityksessä ei tuoda esiin menettelytapaa tai perustelua nykyisesti yhtiöstä luopumiseen tai erottamisjärjestykseen alle 10 prosenttiyksikön omistusosuuden osakkaiden osalta. Vähimmäisomistusprosentti on perusteeton ja kohtelee eri kokoisia kuntia perusteetta eriarvoisesti.

- **Jos sidosyksiköitä koskeva muutos toteutetaan esitetyllä tavalla, mitä toimenpiteitä ja niistä aiheutuvia kustannuksia muutos todennäköisesti aiheuttaisi edustamanne organisaation eri toimialojen kannalta ja yleisesti?**

Muutos aiheuttaisi vaikeita yhtiöjärjestelyjä ja/tai irtautumisprosesseja yhtiöistä, kilpailutusprosesseja ja henkilöstökulujen lisääntymistä ja erilaisia muutoskustannuksia.

- **Mitä toimenpiteitä organisaationne aikoo sidosyksikön omistajana tehdä vähimmäisomistusrajaa koskevan sääntelyn seurauksena (esimerkiksi jatkuuko toiminta markkinaehtoisena, puretaanko yhtiö, pilkotaanko yhtiö, ryhdytäänkö muihin toimenpiteisiin?)**

Muutos edellyttäisi mm. hankintoja toteuttavissa yhtiöissä omistusosuuksien muutoksia sekä olemassa olevien yhtiöiden purkaantumisia.

- **Minkälaisia taloudellisia tai muita hyötyjä muutoksesta todennäköisesti seuraisi?**

Suonenjoen kaupungin näkemyksen mukaan muutoksesta ei seuraisi taloudellisia eikä muitakaan hyötyjä. Uudistuksen hyödyt ovat epäselvät ja epäsuhdassa palveluiden uudelleenjärjestelystä aiheutuvaan työhön ja kustannuksiin. Lain valmistelun aikana ei ole selvitetty esityksen taloudellisia vaikutuksia kuntiin tai muihinkaan toimijoihin. Uudistuksen kertaluonteiset kustannukset, jotka syntyisivät yhtiöiden ja palveluiden purkamisesta ja uudelleen organisoitumisesta, ovat suuret. Lisäksi uudistuksella olisi jatkuvaluonteisia kustannusvaikutuksia kunnille, kun niiden neuvotteluvoima ja keskittämisestä saadut edut vähenisivät.

Muun muassa kilpailu- ja kuluttajavirasto on arvioinut selvitykseensä perustuen, että uudistus todennäköisesti nostaisi kustannuksia julkisella sektorilla, koska siinä ei huomioida riittävästi eri toimialojen, alueiden ja erilaisten hankintayksiköiden ja sidosyksiköiden eroja.

Ovatko esitetyt sidosyksiköitä koskevat siirtymäajat mielestänne riittävät? Kuinka paljon aikaa muutoksiin tarvitaan?

Esitetyt siirtymäajat ovat liian lyhyet, koska muutos edellyttäisi merkittäviä muutoksia yhtiöiden toimintaan ja omistuksiin. Lisäksi kuntien hankintaosaamisen ja resurssien lisääminen edellyttävät pitkää siirtymäaikaa. Suonenjoen kaupunki ei pidä 10 prosentin omistusvaatimuksen toteuttamista millään tavalla järkevänä.

- **Mitä siirtymäaikaa vaativia toimenpiteitä sidosyksiköitä koskeva kirjaus aiheuttaisi?**

Liian nopeaa ja hallitsematonta palvelujen kilpailuttamista ja mahdollisesti palvelujen tuottamisen varmuuden merkittävää riskiä. Lisäksi kunnallisen itsehallinnon merkittävää murentamista lainsäätäjän toimesta.

Mietinnön liitteinä olevissa eriävissä mielipiteissä on esitetty poikkeuksia sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen. Tulisiko vaatimukseen säätää poikkeuksia? Minkälaiset poikkeukset olisivat tarkoituksenmukaisia?

Sidosyksiköiden omistusosuusvaatimukseen tulisi ottaa poikkeus pienten kuntien osalta siten, että omistusosuusvaatimus ei koske alle 10.000 asukkaan kuntia. Lisäksi omistusosuusvaatimuksessa tulisi ottaa huomioon toimialakohtaiset, alueelliset sekä omistajakohtaiset erot ja muut painavan julkisen intressin huomioon ottavat erityispiirteet, mikäli vähimmäisomistuksen osalta lainsäädäntömuutos etenee.

Turvallisuus ja huoltovarmuus

Vastaako esitys turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeviin tarpeisiin? Onko esitetty muutos riittävä keino varmistaa turvallisuuden toteutuminen hankinnan elinkaaren aikana ottaen huomioon EU-hankintadirektiivien reunaehdot, sekä muu turvallisuutta ja huoltovarmuutta koskeva sääntely?

Sidosyksiköiden käytön rajaaminen on merkittävä myös varautumisen ja huoltovarmuuden näkökulmasta. Esitys ei paranna, vaan päinvastoin heikentää turvallisuutta ja huoltovarmuutta, koska se rajoittaa kuntien välistä yhteistoimintaa ja loukkaa kuntien oikeutta itsehallintoon. Markkinaehtoisten palveluiden saatavuus vaihtelee alueittain ja loppukädessä kunnalla on lakisääteinen velvoite järjestää palvelut myös tilanteissa, joissa markkinaehtoista palvelua ei ole saatavilla. Kuntien omistamat, sidosyksikkönä toimivat yhtiöt ovat keskeisiä varautumisen näkökulmasta, koska palveluita tulee tuottaa myös tilanteissa, joissa se ei olisi yksityisen sektorin näkökulmasta kannattavaa.

Rikosrekisteriotteen pakollisuudesta luopuminen

Rikosrekisteriotteiden pakollisesta käytöstä luopumista koskevan ehdotuksen tavoitteena on sujuvoittaa hankintamenettelyjä ja vähentää hallinnollista taakkaa.

-

- **Missä määrin muutos vaikuttaa hallinnolliseen taakkaan yhtäältä hankintayksiköiden ja toisaalta tarjoajien kannalta ja edistää näitä tavoitteita?**

Muutos ei merkittävästi vaikuta hallinnolliseen taakkaan.

Hankintojen ilmoittaminen

Mitkä ovat näkemyksenne hankintojen ilmoittamista koskeviin muutoksiin? Lisäävätkö ehdotetut muutokset hankintojen avoimuutta tarkoituksenmukaisella tavalla?

-

Muut huomiot

Esityksen mukaisena hankintalaistamme tulisi Euroopan tiukimpia. Se vaikeuttaisi erityisesti pienten kuntien toimintaa sekä kuntien yhteistyötä maakunnallisesti ja seudullisesti ja estäisi käytännössä valtakunnallisten kuntaomisteisten yhtiöiden toiminnan. Lakiesitys vaikeuttaa ja jopa vaarantaa lakisääteisten tehtävien asianmukaisen hoitamisen, kun lakimuutoksella rikottaisiin toimivat palveluiden yhdessä järjestämisen rakenteet. Vähimmäisomistusprosentti on perusteeton ja kohtelee eri kokoisia kuntia perusteetta eriarvoisesti.

Erilaisilla kunnilla on erilaiset resurssit, tarpeet ja mahdollisuudet palveluiden tuottamiseen. Siksi myös sidosyksiköiden hyödyntämisessä palveluiden tuottamisessa on suurta vaihtelua. Sidosyksiköiden kautta tuotetut tai hankitut palvelut ovat varsinkin pienemmille kunnille taloudellinen ja kestävä tapa järjestää sekä varmistaa palvelut yhdessä muiden kuntien kanssa.

Lainvalmistelu on tehty vajavaisin tiedoin, koska siitä puuttuvat riittävät vaikutusten arvioinnit, kuten taloudelliset ja toiminnalliset vaikutukset kuntiin ja erityisesti pieniin kuntiin. Lisäksi on huomionarvoista, että mietintöön on jo valmisteluvaiheessa annettu valtionhallinnolta itseltään useita eriäviä lausuntoja. Lisäksi sidosyksikköä koskevien muutosehdotusten osalta eriävät mielipiteet esittivät useat eri toimijat ja organisaatiot. Suonenjoen kaupungin näkemyksen mukaan lausuttava mietintö on sellaisenaan toteuttamiskelvoton.

Piironen Juha
Suonenjoen kaupunki - Kaupunginhallitus 24.2.2025